

YUCOM

Komiteet pravnikaa za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
Svetogorska 17, 11000 Beograd, Republika Srbija Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.rs

Kršenje ljudskih prava i demokratije

Sistem za rano upozoravanje

Newsletter No. 35

Zakonom o javnom informisanju iz 2003. godine, predviđena je privatizacija svih štampanih medija, što je obuhvatalo i *Politiku*. U izvršenoj vlasničkoj transformaciji *Politike*, danas 50% kapitala pripada nemačkoj medijskoj grupi WAZ, a preostalih 50% *Politici a.d.* iza koje se, kroz različite forme "državnih" akcionara krije i državni kapital.

Dnevni list *Politika* je, stoga, predmet analize ne zbog činjenice da se radi o onome što se u svetu naziva "provladinim dnevnikom" - jer je legitimno pravo svakog medija da se rukovodi uređivačkom politikom po sopstvenom izboru - već glasilom države, shodno kapitalu koji država, u različitim formama, u njemu poseduje. Pozicija *Politike* je specifična, jer je njena uređivačka politika i ranije i danas zavisila od volje onih koji su na vlasti, usled čega pisanje ovog dnevnog glasila treba da bude predmet posebnog monitoringa sve dok se u skladu sa zakonom, konačno ne izvrši njegova potpuna vlasnička transformacija. Zato analiza koju predstavljamo u ovom broju EWS, ukazuje da pisanje o *Politici* i nije pisanje o medijima, nego pisanje o mogućoj zloupotrebi medija od strane države, koja ima presudan uticaj na ideje i informacije koje se plasiraju u tom dnevnom listu. Iz ovih razloga, svaka poruka koja se kroz nju šalje ima pojačan značaj i zahteva posebnu pozornost.

YUCOM

Komiteet pravnika za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
Svetogorska 17, 11000 Beograd, Republika Srbija Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.rs

Politika

- novine u vlasništvu države u društvu u tranziciji -

Uprkos zaokretima i oscilacijama na unutrašnjem i međunarodnom političkom planu, beogradski dnevnik *Politika* se učvrstio kao važan činilac u oblikovanju javnog mnjenja, kojeg – bilo kao snažnog instrumenta u rukama vlasti ili kao uticajnog igrača na političkoj sceni u Srbiji¹ – javnost uvažava, a mnogi političari gledaju sa strahopoštovanjem. Ukratko: *Politika* se smatra nacionalnim institucijom *par excellence*, čiji se uticaj može meriti samo sa ugledom koji uživa *Srpska akademija nauka i umetnosti* (SANU) ili *Srpska pravoslavna crkva* (SPC). Stoga ne čudi činjenica da su politički moćnici od **Tita** do **Miloševića** – juče **Koštunica** i danas **Tadić** tu nisu nikakvi izuzeci – punu kontrolu nad *Politikom* svrstavali među svoje vrhunske prioritete. To je bilo posebno vidljivo tokom **Miloševićeve** vladavine: zajedno sa državnom *Radio Televizijom Srbije* (RTS), *Politika* je igrala ključnu ulogu u propagandnoj mašineriji koja je prilježno zagovarala, podržavala, branila i vatreno podsticala politiku rata protiv ex-jugoslovenskih "sestrinskih" republika i glavnine slobodnog sveta. Brojni posmatrači i analitičari u zemlji i inostranstvu *Politikinu* ulogu **gorljivog** zagovornika i propagatora osvajačkih pohoda tokom 1990tih godina smatraju jednom od dominantnih odlika **Miloševićevog** režima.

Uklanjanje **Miloševića** sa vlasti u *Politiku* je donelo neznatne promene: dok su malobrojni rukovodeći urednici i kadrovi u upravi sklonjeni i zamenjeni umerenim „profesionalcima“, bezmalo celokupan tim urednika i novinara „nasleđenih“ od **Miloševića** ostao je na svojim mestima i prilagodio se novoj političkoj i poslovnoj² klimi.

¹ U vreme ranijih Jugoslavija (između 1929. i 2003. – a posebno posle Drugog svetskog rata), *Politikin* uticaj je u značajnoj meri prevazilazio granice Srbije.

² U nameri da modernizuje upravljanje, unapredi poštovanje vrednosti medijske slobode i nezavisnosti i pomogne u prevazilaženju ekonomskih teškoća koje su se gomilale tokom 1990tih godina, 2002. se ušlo u zajednički poduhvat sa *Westdeutsche allgemeine Zeitung* (WAZ, nemačka medijska grupa). Ugovorom se predviđa jednak udeo u vlasništvu, uz „zlatnu akciju“ za WAZ u pitanjima poslovne, a za srpsku stranu (*Politika AD*) kod odlučivanja o uređivačkoj politici. Udeo od 50% koji pripada *Politici AD* je u vlasništvu države Srbije i njezinih javnih preduzeća banaka i kompanija, što je u suprotnosti sa Zakonom o javnom informisanju, koji propisuje da su svi mediji morali biti privatizovani do aprila 2006. godine.

YUCOM

Komiteet pravnika za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
Svetogorska 17, 11000 Beograd, Republika Srbija Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.rs

“Kozmetički” karakter i domet tih promena postao je primetan nakon atentata na premijera **Đinđića** marta 2003. godine i obnove glavnine **Miloševićevog** vrednosnog sistema do koje je došlo za vreme dve vlade premijera **Košunice** (2004-2007 i, uz učešće *Demokratske stranke*³ predsednika **Tadića**, 2007-2008): **Košunici** je pripala kontrola nad ključnim ministarstvima i drugim stubovima sistema – uključujući *Politiku*. Nakon **Košuničinog** odlaska s vlasti, srpski deo posloводства, glavna urednica **Ljiljana Smajlović** i neki članovi njezinog tima su uklonjeni u oktobru, a novi uređivački tim instaliran u novembru 2008. godine. Tvrdo jezgro *Politikinih* “profesionalaca” je, međutim, zadržano.

Bezmalopola godine nakon promene na njenom čelu, *Politika* svoju uređivačku politiku i način izveštavanja o gorućim pitanjima savremene Srbije i sveta uopšte nastavlja da saobražava sa afinitetima, očekivanjima i interesima vladajuće ideološke i političke elite.

Sledi opis pogleda na neke od najaktuelnijih domaćih i međunarodnih pitanja, koji u *Politici* zastupaju novinari i drugi autori.

ZAPADNI SVET, EVROPA I EVROPSKA UNIJA

Nakon **Miloševića** i ksenofobičnog pristupa i stavova koje su posle toga negovali urednici i novinari koji su delili **Košuničin** pogled na svet, u *Politikinom* izveštavanju o procesima i zbivanjima u zemljama Zapada se promenilo malo: Zapad se često predstavlja kao gnezdo materijalizma, moralne dekadencije, korupcije i sebične neosetljivosti na patnje siromašnih, nezaposlenih i nejakih. Čitajući *Politiku*, može se saznati veoma malo o ustrojstvu i načinu funkcionisanja Evropske unije kao zajednice zasnovane na vrednosnom sistemu koji promovise socijalno odgovornu tržišnu privredu, ljudska i manjinska prava, vladavinu zakona i delotvorne demokratske institucije. Prema *Politici*, EU je birokratizovani mastodont koji je sam sebi svrha i traći novac, vreme i energiju na beskrajne rasprave o poželjnoj dužini krastavca umesto da se bavi gorućim pitanjima savremenog sveta. Navodno arogantan i često diskriminirajući stav briselske birokratije prema novim članicama EU je jedna od omiljenih tema u *Politici*, a poruka je jasna: kad postane članica EU, Srbija nema razloga da očekuje bolji tretman.

³ Pristavši na ulogu efektivnog „mlađeg partnera” u koalicionoj Vladi, DS je prihvatila „konfederalni” koncept ustrojstva Vlade, pri čemu stranke dobijaju 100% kontrole nad ministarstvima, javnim preduzećima i medijima koja im u takvoj podeli pripadnu.

YUCOM

Komiteet pravnikaa za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
Svetogorska 17, 11000 Beograd, Republika Srbija Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.rs

KOLUMNISTI I GOSTUJUĆI AUTORI

Politikina otvorenost za zagovornike/ce tradicionalističkih i patrijarhalnih vrednosti, kao i tvrdokorne protivnike/ce modernizacije srbijanskog društva i njegovog uključivanja u savremene svetske tokove, odavno predstavlja opšte mesto u medijima u Srbiji. *Pogledi*, rubrika u kojoj se objavljuju uvodnici i kolumne i komentari gostujućih autora, često se pretvara u tribinu otvorenu za tirade govora mržnje i ksenofobije, žestokih napada na zagovornike/ce evropskih vrednosti i harange protiv aktivista/kinja na području ljudskih prava i nevladinih organizacija. Sa promenom uredničkog rukovodstva *Politike* novembra 2008. godine *Pogledi* su postali otvoreniji za reakcije napadnutih i odbranu od takvih nasrtaja, ali je utisak da svojom otvorenošću za zalaganje za nazadnu, ksenofobičnu i antievropsku Srbiju⁴ *Politika* dokazuje naivno (ne)shvatanje koncepcije „neka cveta hiljadu cvetova“.

Komentari čitalaca koji se objavljuju na internet-izdanju (*Politika Online*) predstavlja neodvojiv deo aktivnosti kojima *Politike* propušta (ili odbija?) da se odupre zloupotrebama slobode izražavanja, koje se ogledaju u priložima pojedinaca/ki, koji obiluju političkom, etničkom, verskom i drugim oblicima netolerancije, mržnje i, čak, antisemitskim i pronacističkim stavovima: kolumne nekih od autora navedenih u fusnoti 4 komentarisalo je više stotina čitalaca/teljki⁵ koji su otvoreno izražavali takve poglede. Primer: o odluci Evropskog Parlamenta da 11. juli proglasi Danom sećanja na genocid u Srebrenici *Politika* je obavestila 16. januara 2009, a *Politika Online* objavila 206 komentara među kojima je bilo i ovakvih: „A koji su to što su proglasili Srebrnicu: Židovi, Hrvati ili možda katolici. Gde je tu priča, koji su to što kroje Srbima

⁴ Tokom pisanja ovog teksta u *Politici* je 26. marta objavljen oproštajni prilog iz pera **Slobodana Antonića**, jednog od najradikalnijih zagovornika antimodernizatorskih pogleda, koji je u nebrojeno puno prilika svoju redovnu kolumnu četvrtkom zloupotrebio za otvoreno zagovaranje ideologije agresivnog šovinizma, homofobije, podršku neonacističkim grupama, telesno kažnjavanje dece itd. Ostaje da se vidi da li će slične ideje drugih *Politikinih* i spoljnih kolumnista kao što su **Đorđe Vukadinović**, **Miroslav Lazanski**, **Obrad Kesić**, **Slobodan Samardžija**, **Mirjana Bobić-Mojsilović**, prof. **Svetozar Stojanović**, **Borisav Đorđević**, veteran *New York Times* **David Binder**, itd, i dalje biti dobrodošle na stranicama *Politika*. Nezavisno od njihovih političkih afilijacija i ideoloških pogleda, svima njima je zajednička (često patetična) zabrinutost za zlu sudbinu Srbije i srpstva, suočenih sa beskrupuloznom zaverom koju predvodi Zapad.

⁵ http://www.politika.rs/index.php?lid=sr&show=rubrike&part=list_reviews&int_itemID=71124

95% tih komentara odražava agresivno neprijateljski stav prema svima koji se zalažu za iskrene i poštene odnose sa susedma, zagovaraju istinsko suočavanje sa nedavnom prošlašću i poštovanje osnovnih ljudskih prava, posebno prava žrtava tih ratova.

YUCOM

Komiteet pravnikaa za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
Svetogorska 17, 11000 Beograd, Republika Srbija Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.rs

sudbinu". Or: „ ...jasno da je ta takozvana Evropska unija samo još jedan novi, Četvrti PAJX. A tu se onda zna gde je mesto Srbima".

S druge strane, pokušaji da se *Politika Online* „testira" tako što joj je poslato nekoliko komentara kritičnih prema ovom dominirajućem stavu, ostali su neuspešni: njih *Politika Online* nije objavila.

Kosovo

Na liniji dominantnog "patriotskog" diskursa o Kosovu, koji srbijansku političku atmosferu i nastup "ukrašava" mešavinom patetičnog lamentiranja i kočopernog inaćenja, *Politikino* izveštavanje o zbivanjima u i oko „naše južne pokrajine" ne odudara od jednoglasja medijskog pristupa toj temi. Predano igrajući ulogu glasnogovornika vladajućih političkih krugova, *Politika* o Kosovu izveštava u maniru koji ima dve dimenzije: (1) Kao rezultat međunarodne zavere bez presedana, Kosovo je, protivno načelima i odredbama međunarodnog prava, „oteto od nas" i nezakonito proglasilo nezavisnost; i (2) Srpska manjina na Kosovu trpi teške posledice nepodnošljivog ugnjetavanja, terora i uskraćivanja svih sloboda i prava⁶.

U *Politici* se ne može pročitati ni jedna reč o toku događaja koji su situaciju na Kosovu doveli do današnje. Deseta godišnjica početka bombardovanja tadašnje SRJ od strane NATO-vazduhoplovstva predstavljala je još jednu priliku da *Politika* (sa puno patosa) podseti na dimenzije ljudskih i materijalnih gubitaka, kao i da opširno izvesti o brojnim komemorativnim manifestacijama i izjavama zvaničnika u tim prilikama. I, opet, nije bilo ni pomena o tome šta je prethodilo događajima iz 1999. godine i kakva je bila uloga Beograda u tome: sudeći po *Politici*, istorija poslednjih balkanskih ratova počinje i završava se 1999. godine.

Savet bezbednosti UN zasedao je 23. marta 2009. godine da bi raspravljao o stanju na Kosovu. *Politika* je dan kasnije objavila nekoliko obimnih izveštaja o sednici,

⁶ Već nekoliko zima uzastopno *Kosovska energetska korporacija* (KEK) odbija da isporučuje električnu energiju brojnim naseljima na Kosovu, uključujući i sela i gradove u kojima žive kosovski Srbi. Manipulišući tom informacijom i optužujući da se radi o još jednom aktu diskriminacije Srba, *Politika* – kao i svi dugi mediji u Srbiji – o njihovim patnjama piše opširno, ali propušta da pomene (1) da se električna energija ne isporučuje zbog neplaćanja računa za ranije isporuke, i (2) da se i kosovskim Albancima energija ne isporučuje zbog istih razloga.

YUCOM

Komiteet pravnika za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
Svetogorska 17, 11000 Beograd, Republika Srbija Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.rs

iscrpno prenela sadržaj govora predsednika **Tadića** i obavestila o predsednikovim aktivnostima u Njujorku. Sadržaj govora kosovskog ministra **Skendera Hisenija** – kao i sama činjenica da se on obratio Savetu bezbednosti – za čitaoce *Politike* su ostali tajna, kao i činjenica da je na sednici došlo do oštre polemike između njih i intervencija nekoliko zapadnih ambasadora. Sudeći prema *Politikinom* izveštaju, jedini govornik na sednici Saveta je, pored predsednika **Tadića**, bio ruski ambasador **V. Curkin**.

RUSIJA

Od stranih zemalja o kojima se u *Politici* piše, Rusija se pominje najčešće. Uz česte, opširne i veoma apologetski⁷ intonirane izveštaje iz moskovskog dopisništva, nekoliko redakcijskih komentatora i kolumnista piše oduševljene pohvale renesansi Rusije pod **Putinom** (za razliku od **Jeljina** koji se neretko naziva „prosjakom“) i slavi podrška Rusije „našoj pravednoj stvari – očuvanju Kosova“. Izuzimajući povremene osvrte⁸ na ograničenje medijskih sloboda i neke druge karakteristike Putinove „suverene demokratije“, **Politikino** čitateljstvo nema mogućnost da se obavesti o događanjima u privredi, društvu, kulturi i umetnosti te zemlje. Umesto da iskoristi potencijale kojima raspolaže (dopisništvo u Moskvi i nekoliko eksperata u redakciji), *Politika* insistira na poniznom odnosu prema ruskim vlastodršcima i izveštavanje o zbivanjima u Rusiji svodi ili na 19. veku primerene geopolitičke „analize“ uloge Moskve u svetu, ili na prenošenje ruskih stavova o Kosovu. Ako se i dogodi da **Putinov** pritisak na opoziciju ili aktiviste na planu ljudskih prava postane tema u *Politici*, razumevanje se pokazuje za zvanične stavove.

Zapaža se, međutim, promena u *Politikinom* izveštavanju o ekonomskim aspektima odnosa Srbije i Rusije: paralelno uz hvalospesive ruskoj – posebno **Putinovo** – spoljnoj politici i stavovima prema Kosovu, kao i nekritičnom slavljenju neokolonijalnog energetskog sporazuma sa Srbijom⁹ u izveštajima koji se objavljuju u

⁷ U izveštaju o oslobađajućoj presudi optuženima za ubistvo novinarku **Ane Politkovskaje**, dopisnica *Politika* iz Moskve **Lj. Milinčić** piše 28. februara (str. 2, naslov: „Nova istraga o ubistvu Ane Politkovske“): „Iako su neki požurili da oslobađajuću presudu proglase za ... sramotu pravosuđa, bilo bi poštenije reći da se radi o trijumfu pravde ... pošto tužilaštvo nije uspelo da dokaže krivicu“.

⁸ Ovakve priloge piše **Petar Popović**, dok su drugi novinari u svojim napisima o Rusiji uglavnom bliski pristupu **Lj. Milinčić**.

⁹ Između Rusije i Srbije je u februaru 2008 potpisan Sporazum o energetskoj saradnji, koji obuhvata prodaju 51% kapitala *Naftne industrije Srbije* (NIS) po smešno niskoj ceni, kao i veoma labava obećanja u vezi prolaska ruskog gasovoda kroz Srbiju i izgradnja skladišta gasa severoistočno od Beograda.

YUCOM

Komiteet pravnikaa za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
Svetogorska 17, 11000 Beograd, Republika Srbija Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.rs

političkim rubrikama, u ekonomskoj rubrici *Politike* se objavljuju tekstovi koji se sa više kritičnosti i analitičnosti odnose prema ruskom tretmanu Srbije kao podređenog partnera u ekonomskoj saradnji.

U punom saglasju sa stavom prema Rusiji, *Politikino* izveštavanje o bivšim sovjetskim republikama odlikuje se punom podrškom za stavove i politiku Rusije prema Ukrajini, Čečeniji i Gruziji (uključujući J. Osetiju i Abhaziju), kao i razumevanjem za **Lukašenka** u Belorusiji.

BIVŠE JUGOSLOVENSKE REPUBLIKE I BALKANSKI RATOWI 1990TIH

Zbivanjima u bivšim jugoslovenskim republikama – posebno u Hrvatskoj, BiH i Crnoj Gori i, u manjoj meri, Makedoniji¹⁰ - *Politika* posvećuje značajnu pažnju. Naglasak u toj rubrici – a često se to čini i njenom osnovnom svrhom – je da se opiše stradanje Srba koji u njima žive: oni su navodno izloženi diskriminaciji, područja u kojima žive su nerazvijena i zapuštena, oni imaju probleme pri ostvarivanju svojih prava, pohađanju škola, upotrebi svog jezika, zapošljavanju. Uzroci, tok i posledice ratova na Balkanu 1990tih godina su za *Politiku* tema samo ako je potrebno navesti dodatni „dokazni materijal“ za tezu o podređenom položaju Srbije u nekadašnjoj Jugoslaviji i srpskom narodu kao glavne – ako ne i jedine – žrtve tih ratova.

I ovde se zapaža pristup koji se primenjuje na izveštavanje o Zapadu: ekonomske teškoće, zaostalost društva, korupcija, skandali i loše upravljanje se predstavljaju kao najistaknutije odlike stanja u tim zemljama.

Posmatrači su jednoglasni u oceni da se Rusija ovakvim uslovima sporazuma nagrađuje za podršku u vezi Kosova.

¹⁰ Iako *Politikina* dopisnica iz Ljubljane **S. Vasović-Mekina** svakodnevno šalje opširne priloge, njeni napisi se često bave temama kao što je Evropska Unija, Kosovo, odnosi Srbije sa trećim zemljama, pa čak i unutrašnji politički odnosi i razmirice u Srbiji, umesto zbivanjima u Sloveniji – na primer iskustva Slovenije posle pristupanja Evropskoj Uniji. Čini se da je **S. Vasović-Mekina** sebi dodelila misiju raskrinkavanja antisrpskog stava slovenačkih (pa i evropskih) političara, opisivanja slovenačkih skandala i dekadencije u EU i upozoravanja na navodne opasnosti i zamke kojima su izložene nove i potencijalne članice EU.

YUCOM

Komiteet pravnika za ljudska prava / Lawyers' Committee for Human Rights
Svetogorska 17, 11000 Beograd, Republika Srbija Tel/Fax: +381 11 33 44 235; 33 444 25; 3238 980
e-mail yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.rs

Prognoza:

Dnevni list *Politika* predstavlja pouzdan indikator stava političkih i intelektualnih elita prema pitanjima ljudskih prava, demokratizacije i modernizacije današnje Srbije. Zbog toga je iole značajan pomak u poštovanju i primeni demokratskih standarda i vrednosti u tom dnevniku nemoguć uz zadržavanje državnog učešća u vlasništvu nad njim i političkog uticaja vlade na njegovu uređivačku politiku.